

Filosofihistorie: oppgave 1

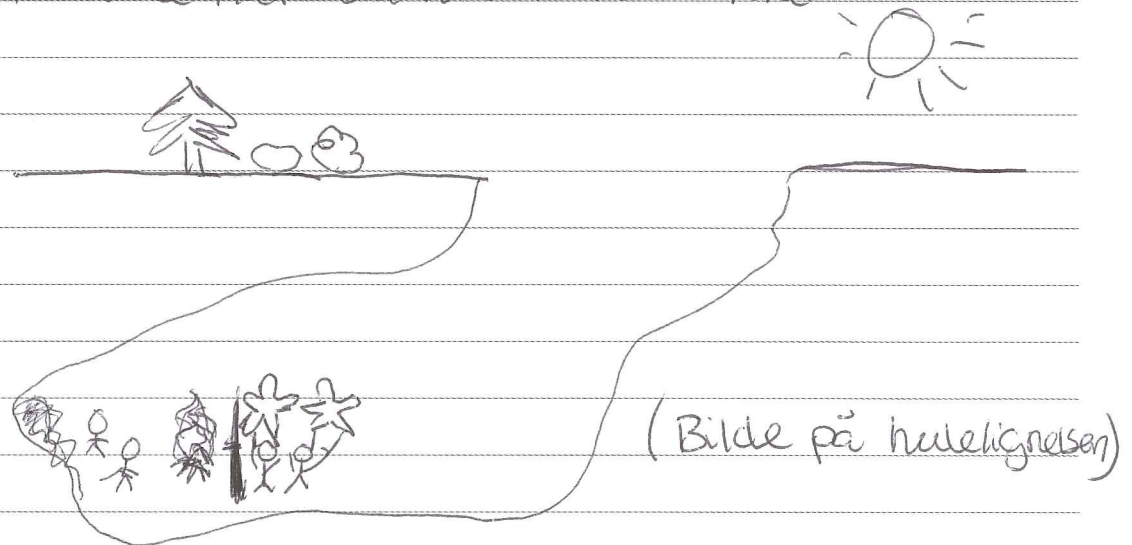
Gjennom hele filosofihistorien er det to navn som stadig går igjen; nemlig Platon og Aristoteles. Disse to filosofene fra Oldtidens gresk land har vært med på en formådelig grunnleggning av filosofi og tenking, som fremdeles er gjeldende i dagens samfunn. De viderefarte Sokrates arv og utviklet nye måter å forstå verden på, ~~som revolusjonerte~~. Deres erkjennelsesteorier tar for seg mange viktige tema, men i denne oppgaven vil det bli fokusert på hva som er kilden til viten og hva som skal til for å forstå verden, samt litt om hvordan vi bør leve og hva som er målet med livet.

Dersom vi først tar for oss Platon, ser vi en bekymring for mennesker og det samfunnet de lever i. Platon vil derfor gå inn i menneskets sjel for å finne løsningen på hvordan staten kan reddees. For Platon er det idéene som er det viktige, faktisk sier han at idéene er det største av alt! Det er idéene som er kilden til viten. Han mener at det finnes objektive standarder som er større og mer grunnleggende enn mennesket selv, og dette er da idéene. Det er idéene som forteller oss hva som er rett og galt, og som gjør dyder gjeldende. For å forklare dette, har Platon kommet med flere lignelser, som lettere skal vise hvordan idéene er det største av alt, og faktisk også meningen

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6060
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 2 av 13

med livet. De mest kjente er kanskje sollignelsen, linjellignelsen og hulelignelsen. Jeg skal ta for meg sistnevnte, nemlig hulelignelsen. Her skal vi se for oss en hule som går under jorden, hvor det sitter noen fanger helt innerst. De er bundet fast, slik at de kun ser rett mot veggene, og ikke kan se hverandre en gang. Bak dem står det et bål, bak det igjen står det noen mennesker med som holder hver sin dukke opp i luften. Disse dukkene ligger da skygger på veggene foran fangene. Fangene tror at dette er virkeligheten, for de har aldri sett noe annet.

En dag kommer en av fangene seg fri, han snur seg og ser de andre menneskene med dukkene. Han skjønner at dette må være virkeligheten, ikke skyggene. Men så går han opp av hulen og ser naturen og solen. Nå skjønner han at dette er det virkelige, alt annet er bare etterligning av de "ekte ideene". Han går så ned til de andre for å fortelle hva han har sett. De andre tror ikke på ham, og er opptatt av

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6060
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 3 av 13

Lignelsen viser hvordan de som har sett "lyset", må fortelle resten av menneskeheten om dette, altså ideene. Platon mener at dette er filosofenes jobb. Lignelsen viser også hvor vanskelig dette er (fangeren blir drept), fordi folk har vanskelig for å endre sin virkelighetsoppfatning.

Aristoteles på sin side har en annen erkjennelsesteori. Han er ikke like opptatt av ideene som Platon er. For Aristoteles er det sanser og erfaring som er kilden til viten. Det vi ser, sanser og erfarer rundt oss, induksjon, fører til sikker viten. For å forstå alt dette, må vi se på ting som substanser, som igjen kan være naturlige eller menneskeskapte. Naturlige substanser er f.eks. mennesker, dyr, planter. Menneskeskapte substanser er unaturlige, f.eks. en stol, en gitar. Alle substanser ~~kan~~ består så av form og stoff. Formen er det som gjør tingen til det den er, stoffet er det som gjør tingen til en "enkeltgjenstand", f.eks. materialet. Aristoteles mener så at alle ting har iboende mål, et sted de hører hjemme. Her kan vi se på flere årsaksforhold; formål, bevirkende, formål- og materiell årsak. Eksempelvis en gitar som er laget av tre, som skal lage lyd, som har en viss form og som er laget av en "gitarmater". Siden alle substanser har iboende mål, kan de også forandres eller være i bevegelse på ulike måter. Det kan være vesensforandring, altså

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6060
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 4 av 13

at en ting blir til eller går bort. Det kan være kvantitativ forandring, f.eks. at en stol mister et bein. Det kan også være kvalitativ forandring, f.eks. at stolen males til en annen farge. Eller det kan være stedsbevegelse, f.eks. at kjøkkenstolen til slutt på badeværelset. Siden ting har iboende mål, mener Aristoteles at ting skal være slik de er i naturen. Når vi forstår hvilke mål både ting og vi som mennesker har, har funnet viten, og det er mulig å oppnå menneskets mål; lykke.

Nå har vi sett på noen forutsetninger Platon og Aristoteles setter for at vi skal kunne erigjøre verden. Videre skal vi nå se litt på hvordan vi skal forstå mennesket og hvordan vi skal leve. Platon mener vi skal se på mennesket som delt mellom kropp og sjel. Sjelen kan så deles i tre, hvor det er ulike dyder som er viktig for å leve et godt og harmonisk liv. Den første delen er begjæret, hvor instinktene og grunnleggende behov kommer frem, og måtehold er den viktigste dyden. Den andre delen av sjelen er temperamentet, her er følelsene sterke og mot er den viktigste dyden. Den tredje delen av sjelen er fornuften, hvor klokskap og viten er de viktigste dydene. For at mennesket så skal ha det godt, må sjelens tre deler være i harmoni. Platon har så drømt en parallell mellom sjelens tre deler og hvordan er idealstat burde vært bygget opp. Her tilsvare begjæret produsentene i samfunnet,

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6060
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 5 av 13

altså de som produserer noe på f.eks en gård eller i en butikk. Den neste samfunnsklassen vil da baseres på temperament som tilsvarende voktere i samfunnet, militæret eller politi. Den øverste klassen vil være lederne som relaterer seg til klokskap. Lederne vil bestå av filosofer, og på toppen av alle burde det være en "filosofkonge" som styrer samfunnet. I denne idealstaten vil det finnes et utdannings-system, hvor alle klassene får den mest grunnleggende utdannelsen. Etter hvert "sorteres" klassene, og alle finner sin plass i samfunnet. Når alle har funnet sin plass, vil det bli harmoni og balanse, og folk vil yte godt og være fornøyde. Platon er revolusjonerende når det kommer til sitt syn på kvinner, da han mener at kvinner også kan bli ledere. Dette kommer av at han skiller så tydelig mellom kropp og sjel, at kjønn er bare noe ubetydelig som hører til kroppen. Som nevnt er dette bare en idealstat, selv ikke Platon tror at tilfellet er reelt.

Dersom vi nå vender oss til Aristoteles og hans syn på mennesket, ser vi at hans tanker skiller seg fra Platons på mange måter. Aristoteles skiller ikke like mye mellom kropp og sjel som Platon gjør. Aristoteles mener at også mennesker består av form og stoff, og dette kan ses på som sjel og kropp. Mennesket har også iboende mål, og som sagt er dette høyeste gode; lykke.

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6060
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 6 av 13

Han mener at absolutt alt vi gjør, gjør vi for å nå målet vårt. F.eks når en student setter seg ved skrivepulten, har strur på lyset for å kunne lese, leser for å forberede seg til eksamen, tar eksamen for å få en utdanning, tar utdanning for å få jobb, får jobb for å tjene penger og for selverrealisering, som igjen fører til lykke. Vi skal derfor leve etter dyder, gode egenskaper som fører oss til lykken. Vi skal ikke overdrive, men finne den gyldne middelvei som gjør oss lykkelige. For å sammenligne litt med Platon, kan vi se på Aristoteles syn på kvinner, som viser seg å være ganske annerledes. Aristoteles mener at kvinner og slaver er ufølefulle mennesker og de kan ikke oppnå den samme lykken som men kan. Han mener at kvinnens iboende mål er å realisere seg selv i hjemmet.

Til sist kan vi også sammenligne verdensbildet de to filosofene stod for. Platon mente at verden var skapt av en "håndtverker-gud", som kan kalte Demiurgen. Aristoteles mente at verden ikke er skapt, den er uendelig, bare satt sammen av allerede eksisterende substanser, gjennom en "uberegetlig bevegelse".

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6060
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 7 av 13

For å oppsumere kan vi se at Platon og Aristoteles har kommet frem til ganske ulike teorier selv om begge tok utgangspunkt i Sokrates' lære. For Platon er det ideene som er størst av alt, mens det for Aristoteles er lykke som er målet med livet. Det er ideene og det vi kan tenke oss til, som i følge Platon gir oss viten. Aristoteles mener på sin side at vi må sanse og erfare og forstå tingenes tilstand for å oppnå viten. Platon mener at sjelen er det viktigste med sine dyder, i mens Aristoteles mener vi må se på våre i-boende mål for å vite hvordan vi skal leve. Det som kan vise seg å være likt for dem begge, er at vi bør leve dydige liv hvor vi tenker og prøver å forstå hva som er rett og galt.

Etikk - oppgave 4

Utilitarismen er en av de etiske teoriene som har fått mest gjennomslag opp og gjennom historien, og faktisk fortsatt i dag. Teorien ble først grunnlagt av Hume, og etterhvert videreutviklet av Bentham og J.S. Mill. Teorien går ut på at man skal avgjøre om en handling er moralsk riktig, ved å se om det er den handlingen som gir mest mulig lykke/nytte for flest mulig levende vesen. Utilitarismen blir også kalt konsekvensetikk og nytteetikk. Handlinger blir altså målt i lykke og/eller nytte, derfor vil disse begrepene gå litt om hverandre i denne oppgaven. Det vil først bli gjennomgått generelle begreper og betingelser for utilitarismen, før det blir fokus på problemer med teorien og eventuelle løsninger på problemene. Det vil til slutt gis aktuelle eksempler på hvordan utilitarismen blir brukt i spørsmål knyttet til aktiv døds-hjelp, og mine tanker rundt dette.

- Utilitarismen dreier seg altså om å utføre handlinger som fører til mest mulig lykke for flest mulig levende vesen. Det er tre gjeldende betingelser vi skal se på. Først av alt er det at konsekvensene av gjør om en handling er god eller dårlig. For det andre er det konsekvensene som avgjør summen av lykke som handlingen medfører. For det tredje er det viktig å påpeke at alle levende veseners lykke teller like

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6060
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 9 av 13

mye når man vurderer en handling. Dette kan ses på som en positiv teori, da målet er jo at alle skal ha det godt? Likevel reiser det seg noen problemer når en går næyere inn i teorien. Er det virkelig bare konsekvensene som har noe å si? Teorien er alt for fremtidsrettet og sier ikke noe om forhold tilbake i tid, som f.eks. løfter. Det kan også diskuteres om lykke/nytte er det eneste målet; hva med andre verdier som vennskap, selvrealisering og klokkestepp? Det tredje, og kanskje viktigste spørsmålet knytter seg til det at vi skal bry oss like mye om absolutt alle. Er det mulig, og i det hele tatt ønskelig? Dersom det skulle gjennomføres måtte vi gi opp alle materielle verdier, og alle personlige relasjoner ville bli edelagt. Hvilket samfunn ville vi hatt dersom familie og vennskap var likegyldige, løfter kunne ikke stoles på og vennskap ikke ble sett på som noe godt i seg selv?

Utilitarianene har prøvd å komme med ulike løsninger på problemene. En av dem er at så lenge vi ønsker alle like mye lykke, må man bare frasse fornuften og magefølelsen. Andre har prøvd å gjøre reglene litt mer fleksible og mindre rigide, og utviklet en retning av utilitarianismen kalt regelutilitarianismen (den originale teorien blir da kalt handlingutilitarianismen). I den nye teorien kommer det frem at vi ikke skal vurdere handlinger som enkelt-

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6060
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 10 av 13

støtende handlinger, men som regelsett. Det vil si at det vil finnes regler som man alltid skal forholde seg til. Dette kan minne noe om Kants etikk, og det kan stilles spørsmål om teorien fortsatt er utilitarianistisk. Det positive som kan trekkes fram er at regelutilitarianisme gir en lov til å prioritere nytte/konsekvenser, og en kan da f.eks. prioritere familien. En kan og se på det som alles best dersom alle fers prioriterer familien.

Når utilitarianismen blir diskutert kommer man ofte inn på dette med lykke for flest mulig levende vesen. Er det da greit å ofre noen for flertallet? Dette fører da ofte videre til diskusjonen om aktiv dødsbistand. En kan da dele situasjonen i to, og se på pasientens interesser og flertallets interesser. Dersom er først ser på om aktiv dødsbistand gagnes flertallet, må en se på konsekvensene dette medfører. Det kan f.eks. nevnes de store økonomiske konsekvensene det medfører for å holde en så syk (regner med de som ønsker dødsbistand er svært syke), i live. Dette er kostnader staten (i allefall i Norge) bruker på en person som uansett kommer til å dø innen relativt kort tid. Det inkluderer leger og sykepleiere som må bruke tiden sin på han, i stedet for andre pasienter som har større sjans til å bli friske. Dette flertallet kan også gjelde familien til pasienten, som må se sin kjære lide og som da kanskje ikke kommer videre i livet før vedkommende

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6060
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 11 av 13

har gått bort. (Dette gjelder kun dersom vi har en utilitarianisme som vektlegger familieforhold.) Videre kan vi se på konsekvensene aktiv døds- hjelp fører med seg for pasienten selv om dette ikke er det viktigste for utilitarianistene. Men pasienten kan da få en virkelig avslutning på livet, og smerte og lidning vil ta slutt. Han vil også slippe den dårlige samvittigheten han kan bære på, overfor familien og "flertallet". Som utilitarianist vil en nok konkludere med at aktiv døds- hjelp er det alternativet som gir det beste resultatet. Men dette kunne en ikke avgjort uten å se på alle konsekvenser for alle levende vesen. Hva med f.eks den legen som må gi den siste dosen som gjør at hjertet slutter å slå? Hva med familie som ikke ønsker døds- hjelp til sin kjære? Vil ikke deres lykke telle med i regn- skapet? En utilitarianist ville nok sagt at: ja, det teller, men ikke like mye som det store fler- tallet.

Selv om utilitarianistene synes at det i noen tilfeller kan være ^{moralisk} riktig å ta liv, er dette en diskusjon det nok aldri vil være enighet om blant alle. Min personlige mening er at det finnes ingen fasitsvar på om dette er riktig eller galt. Jeg er svært skeptisk til ideen om at vi skal åpne for et samfunn hvor det å ta andres liv er "lov." Likevel kan jeg finne flere argument for aktiv døds- hjelp, som igjen gjør meg svært usikker på mitt ståsted. Jeg mener at alle

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6060
Dato : 27/11-13
Ark nr. : 12 av 13

Mennesker har en unik rett til å bestemme over sitt eget liv, så hvorfor skal vi ikke da også få bestemme hvordan og når vi vil dø? Jeg vil også tro at det noen ganger er mer humant å la noen "slippe", si stopp for all lidning. Vi gjør jo dette med dyr, men da kommer en inn på en annen diskusjon om hva som skiller mennesker fra dyr. For noen kan også en tro på livet etter døden friste mer enn et liv i smerte, noe som også er et argument for aktiv dødshjelp. Et annet argument, som kanskje kan oppfattes noe kynisk, er at dersom en har mulighet til å redde andres liv gjennom organ-donasjon, er vel det bedre enn at begge dør? Selv om det finnes mange argumenter for aktiv dødshjelp, finnes det like mange i mot. Jeg er redd for at en slik praksis kan føre til et "sorteringssamfunn" der de svake bare lukes bort. Jeg mener at alle mennesker er verdt like mye, og verdien mennesket har kan ikke sammenlignes med noe annet. Likevel kommer da tungen om at en del av menneskeverdet dreier seg om autonomi, det at vi bestemmer over oss selv, som igjen åpner for tanken om at det er greit å velge døden. Men igjen vet jeg hvilken makt samfunnet sitter med, og det er ikke alltid like lett å vite hva jeg som mennesket virkelig vil og hva det er samfunnet har fått meg til å tenke. Konklusjonen er nok at jeg er åpen for tanken om aktiv dødshjelp,

Emnekode : EX-100
Kandidatnr. : 6060
Dato : 27/11-13
Ark nr. : ~~13~~ 13 av ~~13~~ 13

men jeg stoler ikke nok på menneskeheten til å la slike muligheter være helt åpne.

Før å konkludere for hele oppgaven om utilitarismen kan vi si at det dreier seg om det som er best for flest mulig levende vesen. Dette kan vi finne ut ved å se på konsekvensene av våre handlinger, og se hvilket alternativ som gir mest lykke for flest mulig. Selv om dette høres fint og flott ut, byr det på en del utfordringer. Teorien kommer ikke frem til et levesett som verken er mulig eller ønskelig. Det er likevel nyttig å bruke teorien når vi skal vurdere etiske spørsmål, som for eksempel dilemmaet knyttet til aktiv dødshjelp. Det viktigste med teorien er at den får oss til å tenke og argumentere, noe som alltid er sentralt når en skal vurdere om noe er rett eller galt.